

С. С. КРИЛОШАНСЬКА, В. В. ДІНКЕВИЧ

ОПЕРАТИВНО-КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ — ВАЖЛИВА УМОВА ЗМІЩЕННЯ ГОСПРОЗРАХУНКУ У ВИДАВНИЦТВАХ

Підвищення ефективності суспільного виробництва з метою задоволення різноманітних потреб радянської людини — основне завдання економічної реформи, що здійснюється в нашій країні.

Для радянського видавництва це завдання полягає в тому, щоб забезпечити своєчасний, з найменшими затратами, випуск літератури на високому ідейно-політичному, науковому і художньому рівні.

Перехід видавництв на нові умови планування та економічного стимулювання ставить перед ними підвищені вимоги щодо поліпшення економічних наслідків роботи. Це в свою чергу вимагає поліпшення використання видавничих резервів.

Важливим показником діяльності видавництв є тривалість виробничого циклу проходження видань. В цьому показнику відбиваються різні сторони редакційно-видавничої роботи видавництва, які прямо чи посередньо впливають на проходження видань у виробництві. Це і якість поданого автором рукопису та редакційної підготовки його до виробництва, і рівень організації виробництва у видавництвах та на поліграфічних підприємствах, і додержання договірних умов між видавництвами й друкарнями в процесі поліграфічного виконання замовлень.

Водночас тривалість виробничого циклу проходження видань впливає на економічні показники роботи видавництва: обсяг незавершеного виробництва, оборотність оборотних коштів, собівартість продукції. І найголовніше, — від тривалості виробничого циклу залежить своєчасністьведення видань до читача.

Саме тому Комітет по пресі при Раді Міністрів СРСР і ЦК профспілки працівників культури в своєму зверненні до всіх поліграфічних підприємств і організацій, поряд з іншими рекомендаціями, вказали на необхідність скорочення строків проходження рукописів у виробництві¹.

Як відомо, тривалість виробничого циклу проходження видання складається з часу, коли рукопис перебуває у видавництві (на стадії його підготовки до виробництва і читання коректури), часу перебування рукопису безпосередньо на поліграфічному підприємстві та з часу на поштові пересилання при виконанні замовлень в інгородніх друкарнях. Тривалість редакційної підготовки рукописів визначається на основі плану здачі їх у виробництво, а час на поліграфічне виконання замовлень — календарними графіками проходження видань у виробництві, складеними на основі типових графіків. Графіками передбачається і час роботи над коректурами у видавництвах та над їх виправленням поліграфічними підприємствами.

Вивчення тривалості виробничого циклу проходження видань у деяких книжкових видавництвах свідчить, що, як правило, фактичний

¹ Див. «Полиграфия», № 2, 1970, стор. 5.

час проходження тієї чи іншої книжки значно перевищує нормативний. Так, на основі аналізу виконання тематичного плану випуску літератури республіканського видавництва художньої літератури «Дніпро» за 1969 р. встановлено, що фактичний час проходження багатьох видань у виробництві більший від нормативного в 2—3, а нерідко й у 4 рази. Особливо великі затримки зустрічаються у груп подарункових, суверенних видань та поезії. Найбільші вони при виданні малотиражної літератури.

Відхилення від нормативних строків мають місце з певних причин як з вини видавництв, так і поліграфічних підприємств. Вагомість того чи іншого фактору в порушенні строків випуску художніх видань залежить від специфіки роботи видавництв. Так, у видавництвах, що працюють з авторами-початківцями, велику питому вагу в структурі витрат часу займає редакційна підготовка рукописів до виробництва, випуск багатолістрованих видань затримується через їх художнє оформлення. У видавництві «Дніпро», наприклад, наявність великих понаднормативних запасів рукописів у редакційному та виробничому портфелях призводить до того, що між редакційною обробкою рукописів і здачею їх на виробництво проходить тривалий час.

Поряд зі специфічними є ряд характерних для всіх видавництв причин, через які порушуються нормативні строки. Основними з них слід вважати недостатньо високий рівень редакційної підготовки рукописів до виробництва і затримки на різних стадіях роботи над ними. В друкарнях такими причинами є перерви у виробничому циклі.

За даними видавництва «Дніпро», близько 57% загальної тривалості виробничого циклу видання перебувають у видавництві. В структурі видавничих витрат часу велику питому вагу займає час на редакційну підготовку оригіналу. Сюди входить декілька процесів: від роботи редактора над рукописом — до художньо-технічного оформлення його і передачі у виробничий відділ. Головну роль при цьому відіграє ведучий редактор, від роботи якого залежить не тільки ідейно-політичний, науковий і художній рівень видань, але й ряд інших показників. Якість відредагованого редактором рукопису визначає розмір видавничої правки і кількість коректур в процесі набору. А це в свою чергу впливає на тривалість виробничого циклу проходження видань, на економічні показники роботи видавництва.

Хоч за останній час у видавництвах визначилася тенденція до збільшення кількості видань, підписуваних до друку з першої верстки, аналіз видавничої діяльності показує, що в цьому відношенні ще не все гаразд. Ряд видань, запланованих до друку з першої верстки, вимагають другої верстки, а іноді й зворітків. Дані про кількість коректур за 1968—1970 рр. у видавництві «Дніпро» свідчать, що в 1969 р. кількість видань, підписаних до друку з першої верстки, зменшилась порівняно з 1968 р. Якщо в 1968 р. вона становила 93 назви, або 46,3% до загальної кількості назв, то в 1969 р. — 75 назв, або 39,2%. А кількість видань, що вимагали трьох коректур, зросла з 6% у 1968 р. до 7,8% у 1969 р.

Причина цього — невисока якість деяких рукописів та недостатня редакційна підготовка їх до видання, внаслідок чого виникає потреба у значній авторській і особливо видавничій правці. За існуючими нормами, авторська правка не повинна перевищувати 10%, а видавнича — 15%. На практиці ці норми перевищуються. Редактор не завжди підписує до друку належно підготовлені оригінали рукописів, покладаючись при цьому на право вносити виправлення в коректурах. Більше того, трапляються випадки, коли в деяких виданнях, в яких авторська правка невелика, а видавнича значно перевищує нормативну, частину її відносять за рахунок авторів (не перевищуючи в цілому загального розміру нормативної правки — 25%). Існуючий у видавництві облік

правки без поділу на авторську і видавничу не дає змоги виявити такі порушення і вжити відповідних заходів. Іноді видавництва не вкладаються навіть в передбачені 25%. Дані свідчать, що значні втрати видавництва несуть через понаднормативну правку. І навіть у тих видавництвах, де ці втрати незначні, не враховувати їх не можна.

Для видавництва понаднормативна правка — це не тільки підвищення собівартості продукції. Вона впливає і на ряд інших показників. Становище ускладнюється ще й тим, що, крім додаткового часу для роботи над зайвими верстками, зустрічаються тривалі затримки їх у видавництвах та на поліграфічних підприємствах. Аналіз показує, що час ефективної роботи над майбутньою книгою у видавництві становить 25—30% того часу, протягом якого вона тут перебуває. Решта часу — це перебування матеріалів у редакторів, коректорів та друкарів. Нерідко матеріали затримуються з вини редакції художнього оформлення видань.

Наводимо звітні дані про строки проходження деяких літературно-художніх видань у видавництві «Дніпро».

Проходження літературно-художніх видань у видавництві «Дніпро»

Автор, назва твору	Обсяг в аркушах		Тираж (в тис. прим.)	Тривалість виробничого циклу (в днях)					
	видавничих	друкованих		у видавництві		у друкарні		разом	
				за графіком	фактично	за графіком	фактично	за графіком	фактично
Л. Глібов, «Вибране»	13,9	14,0	90	52	161	53	302	105	463
Зб. «Цікаві бувальщини»	8,2	7,0	50	30	508	36	126	66	634
В. Козаченко, «Ціна життя»	14,3	14,0	30	46	152	39	212	85	364
О. Корнійчук, «Пієси»	15,7	15,0	15	56	450	39	271	95	721
П. Мирний, «Повія»	29,9	27,0	50	94	380	65	145	159	525
І. Ле, «Твори, т. IV»	26,0	24,0	14	77	82	46	356	123	438
О. Сабуров, «Таємничий капітан»	18,9	18,0	30	63	346	50	108	113	454
Ю. Федькович, «Вибране»	11,4	12,0	70	49	99	52	166	101	265

Як видно з наведених даних, відхилення від графіків разючі. Фактичні строки проходження видань в 7—10 разів перевищують нормативний час роботи над ними. Особливо великі затримки рукописів та коректур у видавництві з вини літературної та художньої редакцій і коректорського відділу. Так, книжка О. Сабурова «Таємничий капітан» перебувала на редпідготовці 117 днів, з них у редактора — 85 днів; В. Козаченка «Ціна життя» — відповідно 99 і 69 днів; збірник «Цікаві бувальщини» — 237 і 174 дні; І. Ле «Твори, т. IV» пролежала у коректорському відділі 99 днів.

Несвоечасне художнє оформлення видань теж затримує здачу рукописів у виробництво. Наприклад, відредагований твір В. Вересаєва «На повороті» пролежав у редакції, чекаючи ілюстрацій, 48 днів, С. Руданського «Вибране» — 64 дні, М. Лассіла «Воскреслий із мертвих» — 40 днів. І це не поодинокі факти. Подібні порушення зустрічаються і на стадії роботи над коректурами. Так, верстка книги В. Козаченка

«Ціна життя» пролежала в коректорському відділі 39 днів, П. Мирного «Повія» — 40 днів і т. д.

Ці приклади свідчать про те, що оперативне планування і контроль за виробничим процесом у видавництвах знаходиться не на належному рівні. Правда, у редакціях ведуться картки обліку, в яких відзначається рух кожного рукопису на всіх стадіях виробничого процесу, а у виробничому відділі складають календарні графіки проходження видань на поліграфічних підприємствах і відзначають фактичні строки їх виконання. Однак такого обліку недостатньо.

Фіксування фактичних строків проходження видань на тій чи іншій стадії виробництва — матеріал недостатній навіть для аналізу тривалості редакційно-видавничого процесу, не кажучи вже про оперативне керування ним. З даних обліку не видно, яким був ефективний час роботи над виданням, скільки часу і чому воно затримувалося. Тому видавництво може тільки констатувати порушення нормативних строків, що вже мали місце, але своєчасно виявляти їх і не допускати таких порушень неспроможне.

Як показує аналіз роботи видавництва «Дніпро», внаслідок незадовільної організації редакційно-видавничого процесу «сприятливі умови» для порушень запланованих строків виникають вже з перших кроків роботи над виданням.

У багатьох видавництвах відсутнє планування портфельних запасів рукописів та їх руху. Нерідко редакції планують свою роботу, виходячи з власних міркувань, без погодження її з роботою інших редакцій та тематичним планом випуску літератури. Внаслідок цього зустрічаються такі випадки, коли ряд видань, підготовлених до здачі на виробництво, не включаються в тематичний план випуску, а переносяться в плани наступних років, збільшуючи цим самим обсяг незавершеного виробництва. Відсутність оперативного планування і контролю за редакційно-видавничою роботою, затримка рукописів у видавництвах і понаднормова правка значно затягують виробничий процес. Щоб запобігти простоюванню устаткування поліграфічних підприємств, на виробництво передаються все нові й нові рукописи, що збільшує обсяг незавершеного виробництва, розмір оборотних коштів видавництва і відповідно уповільнює їх оборотність. Внаслідок цього видавництво, виконуючи всі показники плану, одержуючи значні прибутки, протягом року змушене звертатися за кредитом для своєчасних розрахунків з авторами. В зв'язку з переходом видавництв на нові умови економічного стимулювання таке становище у видавництві негативно впливає і на розмір відрахувань у фонди матеріального заохочення.

На тривалість виробничого циклу виготовлення видань впливає не тільки час їх перебування у видавництві, але й тривалість виготовлення на поліграфічних підприємствах.

В основі взаємовідносин видавництв і поліграфічних підприємств лежить господарський договір, за яким поліграфічні підприємства зобов'язуються виконати для видавництв певний комплекс робіт. Строки виконання конкретних замовлень регулюються календарними графіками проходження видань у виробництві, складеними у видавництві і погодженими з поліграфічними підприємствами. Порушення договірних умов передбачає матеріальну відповідальність сторін.

Як показує аналіз, фактичний час виконання замовлень на поліграфічних підприємствах, як і у видавництвах, незначний. За даними видавництва «Дніпро», в середньому він становить близько 25% від усього часу перебування замовлень в друкарні, причому найменший він на стадії виготовлення друкарських форм — 12—15%.

Як правило, видання затримуються з виходом у світ. Винні в цьому не тільки видавництва, які несвоєчасно повертають верстки, а й

поліграфічні підприємства, що затримують подання версток у видавництва та порушують строки виконання того чи іншого комплексу робіт. Так, першу коректуру збірника «Цікаві бувальщини» одержано від фабрики «Жовтень» лише через 207 днів після здачі оригіналу в набір; перша верстка «Вибраних творів» Л. Глібова прийшла у видавництво після здачі рукопису до набору через 113 днів (ф-ка ім. Фрунзе), а між здачею верстки до друку і виготовленням сигнального примірника пройшло ще 70 днів. І таких прикладів дуже багато. Книжка В. Козаченка «Ціна життя» на стадії виготовлення друкарської форми перебувала 131 день, друкування — 83 дні (ф-ка ім. Фрунзе); «П'єси» О. Корнійчука — між підписом до друку і виготовленням сигнального примірника — 243 дні (ф-ка «Жовтень»); П. Мирного «Повія» — відповідно 115 днів (ф-ка ім. Фрунзе). Всі ці затримки сталися внаслідок недоліків в оперативно-календарному плануванні та контролі за виробничими процесами в друкарнях.

В результаті таких затримок планові строки виготовлення замовлень поліграфічними підприємствами зриваються. Календарні графіки проходження видань, як правило, порушуються. Винні в цьому видавництва і поліграфічні підприємства «компенсують» втрати, понесені в результаті таких зривів, черговими порушеннями. Передбачені договорами санкції часто не застосовуються.

Перехід видавництв на нову систему господарювання вимагає перегляду діючих основних умов виконання замовлень видавництв поліграфічними підприємствами з метою підвищення їх дієвості та ефективності. В основу взаємовідносин між видавництвами та поліграфічними підприємствами повинні бути покладені принципи господарського розрахунку.

Слід відзначити і недосконалість «Тимчасових типових графіків проходження видань у виробництві», якими тривалий час користуються видавництва і друкарні у своїх взаєминах. Складені попроцесно, вони не орієнтують підприємства на безперервність виробничого процесу, а передбачають і узаконюють великі міжпроцесні перерви. Сучасні досягнення поліграфічного виробництва, рівень техніки і технології виконання поліграфічних робіт не знаходять в них свого відображення.

Проте аналіз практичної роботи видавництв показує, що недосконалість типових графіків — не основна причина порушення строків проходження видань у виробництві. Навіть найбільш досконалі графіки не зможуть відігравати роль реального нормативного документу без одночасного поліпшення організації редакційно-видавничого процесу. А на сучасному етапі, коли оригінал-макет видання з ряду причин ще не знайшов широкого застосування, основною умовою безперервності виробничого процесу та прискорення випуску друкованих видань є удосконалення організації виробництва. А це в свою чергу вимагає удосконалення планування редакційно-видавничого процесу. В своїй оперативній плановій роботі видавництва обмежуються, по суті, завершальною її стадією — складанням тематичного плану випуску видань. Вся попередня робота видавництва по забезпеченню його виконання не планується.

Поліпшення редакційно-видавничої діяльності з метою прискорення випуску художніх видань вимагає ряду заходів. По-перше, це організація планування портфельних запасів і руху рукописів. По-друге, — тісний взаємозв'язок плану редакційної підготовки рукописів з тематичним планом випуску видань та планом здачі їх на виробництво. По-третє, — оперативний контроль з боку головної редакції та планового відділу видавництва за своєчасним виконанням цих планів. У видавництві необхідно організувати оперативне планування і контроль за ходом виробництва в процесі поліграфічного виконання замовлень. Календарні графіки повинні стати важливими документами для видав-

ництв і поліграфічних підприємств. Плановому відділу видавництв слід налагодити облік руху видань на всіх стадіях редакційно-видавничого процесу. Це дало б змогу оперативно керувати редакційно-видавничим процесом, своєчасно виявляти затримки видань на різних стадіях роботи над ними. А це допоможе підвищити дієвість господарського розрахунку як у самих видавництвах, так і у взаємовідносинах з поліграфічними підприємствами.

KRYLOSHANSKAYA S. S., DINKEVICH V. V.

**THE EFFECTIVE CALENDAR-PLANNING AT A SIGNIFICANT CONDITION
OF THE SELF-SUPPORTING BASIS CONSOLIDATION AT THE PUBLISHING
HOUSES**

S u m m a r y

The correlation of the normative terms with the real book production times at the different Ukrainian publishing houses is considered.

The specific and characteristic for all the publishing houses causes of the normative terms breaking, such as: not high enough standard of the editorial preparing of a manuscript, the delays in the different stages of the work with the manuscripts, the working cycle breaks at the printing works, are shown.

